

Kvantpricksjakten

Vi tar oss in
i nanovärlden...

Nanoscale

1 nanometer = en miljondels millimeter = 10^{-9} m

Nanoscale - exempel

Benjamin Franklin

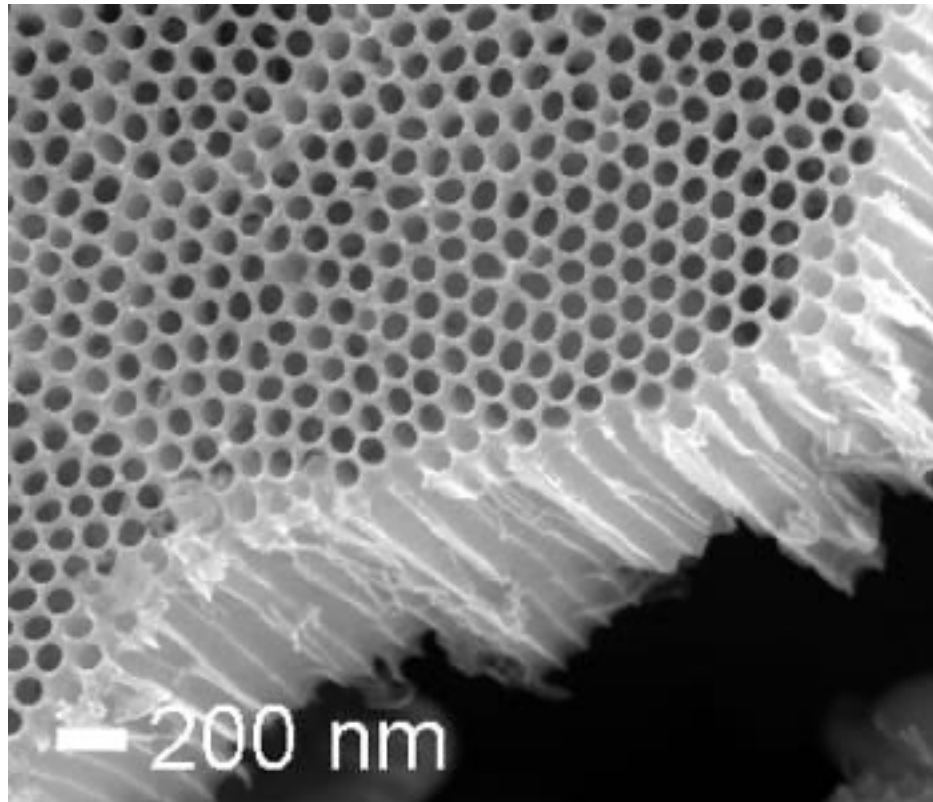

1 tesked olja täcker över 2000 m²
= 2.5 nm tjock!

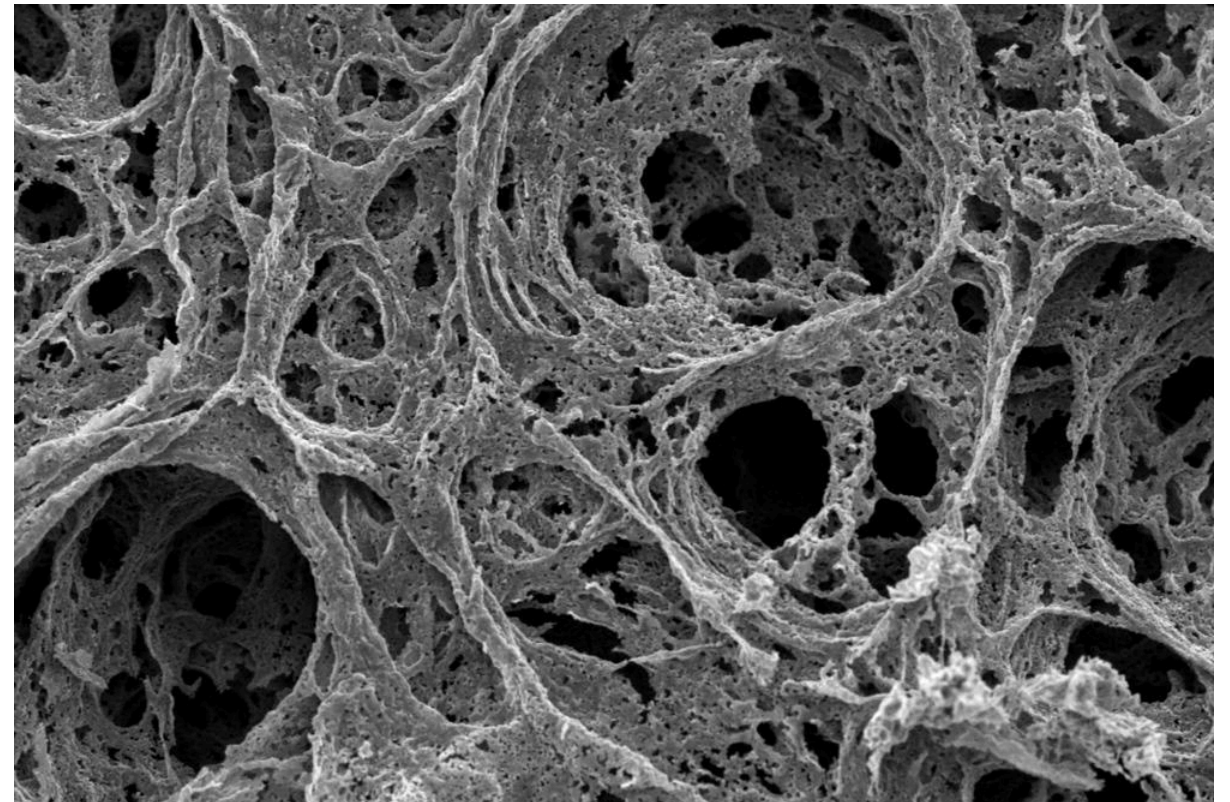

Nanoscale - exempel

nanoporösa nanomaterial – ytarea flera tusen m² per g!

källa: Advanced Science News

källa: azonano.com

Kvantprickar

- En nanopartikel är en partikel < 100 nm
- En kvantprick är en nanopartikel < 10 nm

En kvantprick är en kristall som ofta bara består av några tusen atomer. Storleksmässigt förhåller den sig till en fotboll, som en fotboll förhåller sig till jorden.

Nobelpris i kemi 2023

- *belönades för ”upptäckten och utvecklingen av kvantprickar, nanopartiklar som är så små att storleken styr deras egenskaper”*
- **Moungi G. Bawendi, Louis E. Brus och Aleksey Yekimov**

Tillämpningar av kvantprickar

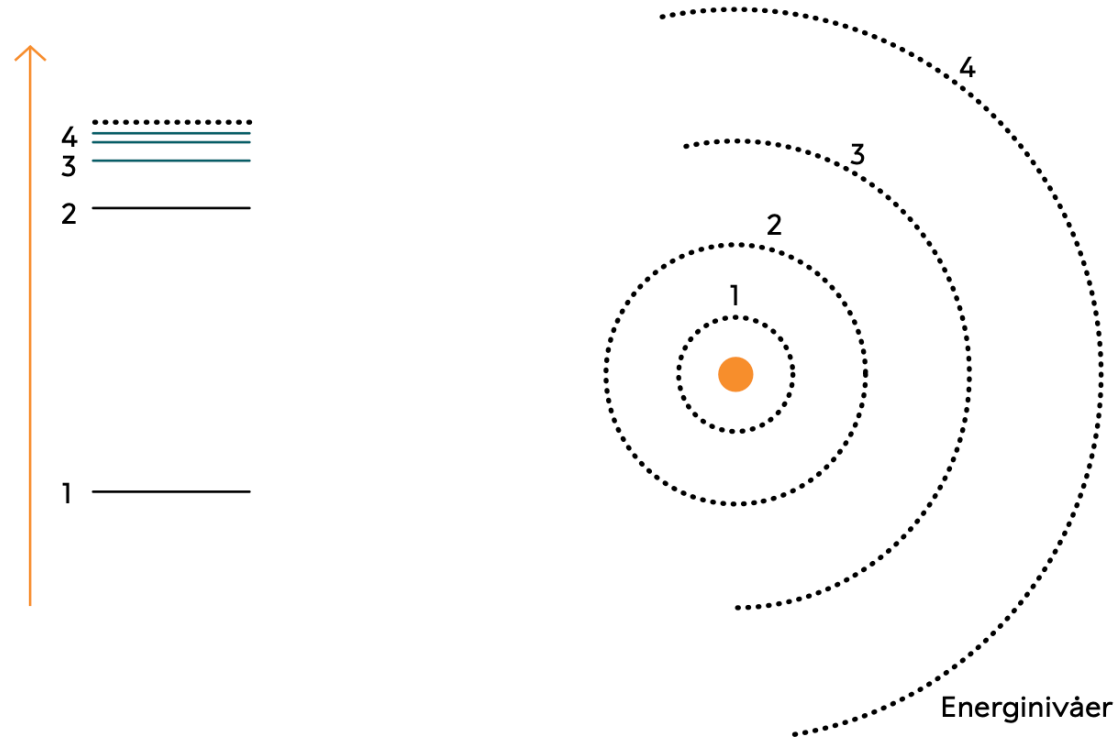
- Datorskärmar och TV-skärmar
- LED-lampor
- Kartlägga biologisk vävnad
- solceller

Källa: Nature Biotechnology 22, 969-976 (2004)

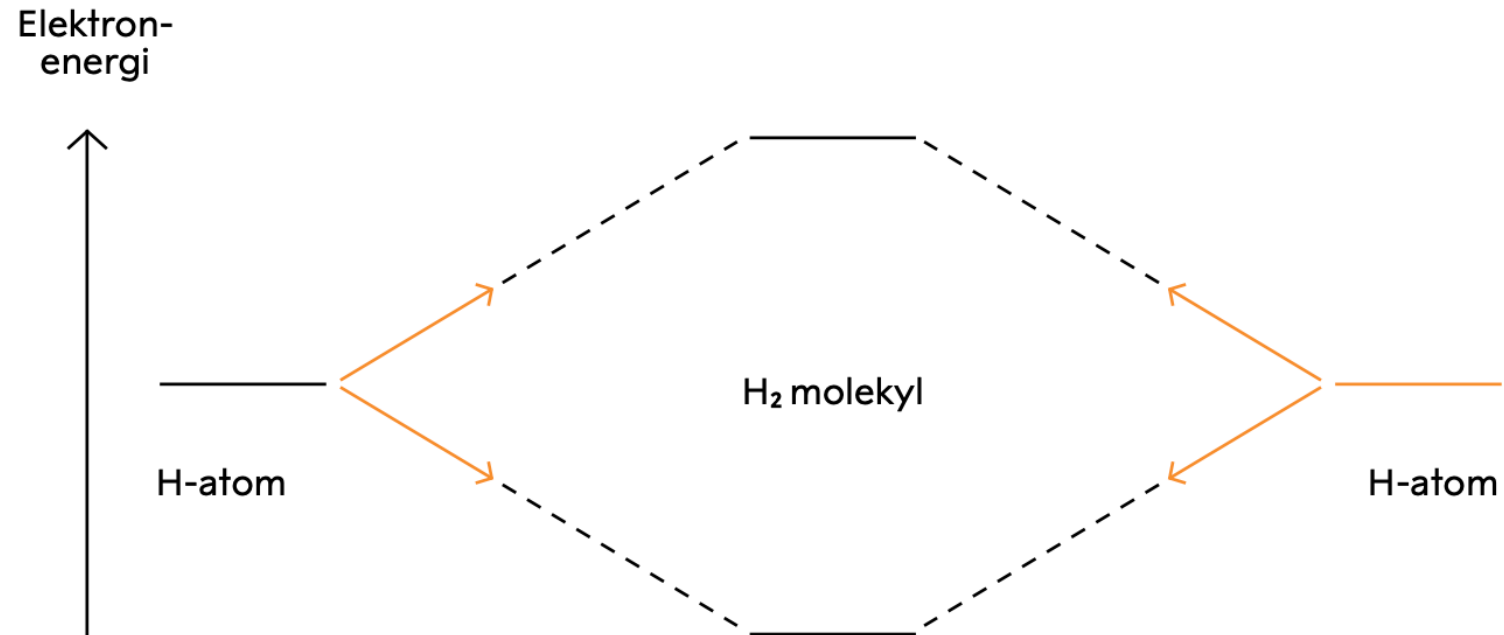
Materiens elektroniska struktur

- Energinivåer och band

En modell av elektronerna i en atom och ett energidiagram för elektronernas energinivåer. Normalt befinner sig elektronen närmast kärnan. Endast när elektronen exciteras kan den hoppa upp till en högre energinivå.

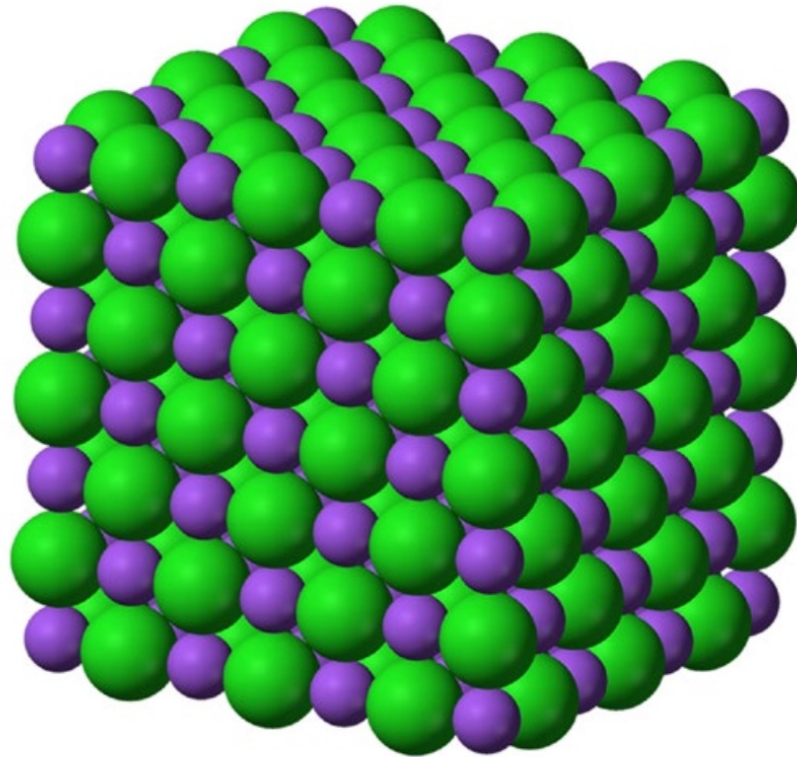
Materiens elektroniska struktur

Energidiagrammet visar hur energinivån i två väteatomer bildar två nya energinivåer i en H₂-molekyl.

Materiens elektroniska struktur

- kristaller

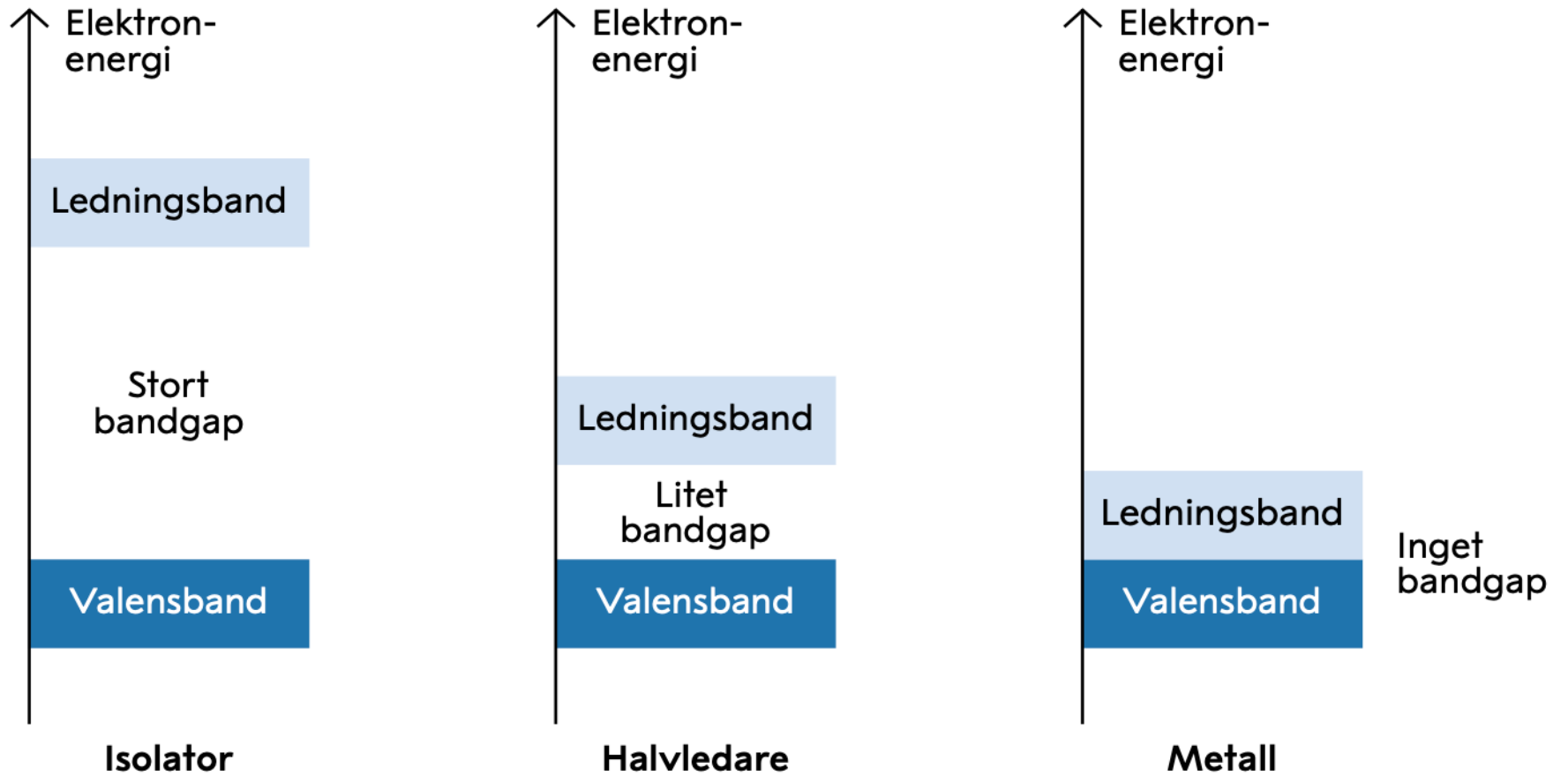
Kristallstruktur av bordssalt. Natrium-
klorid: natrium i lila och klor i grönt.

KÄLLA: WIKIPEDIA.ORG

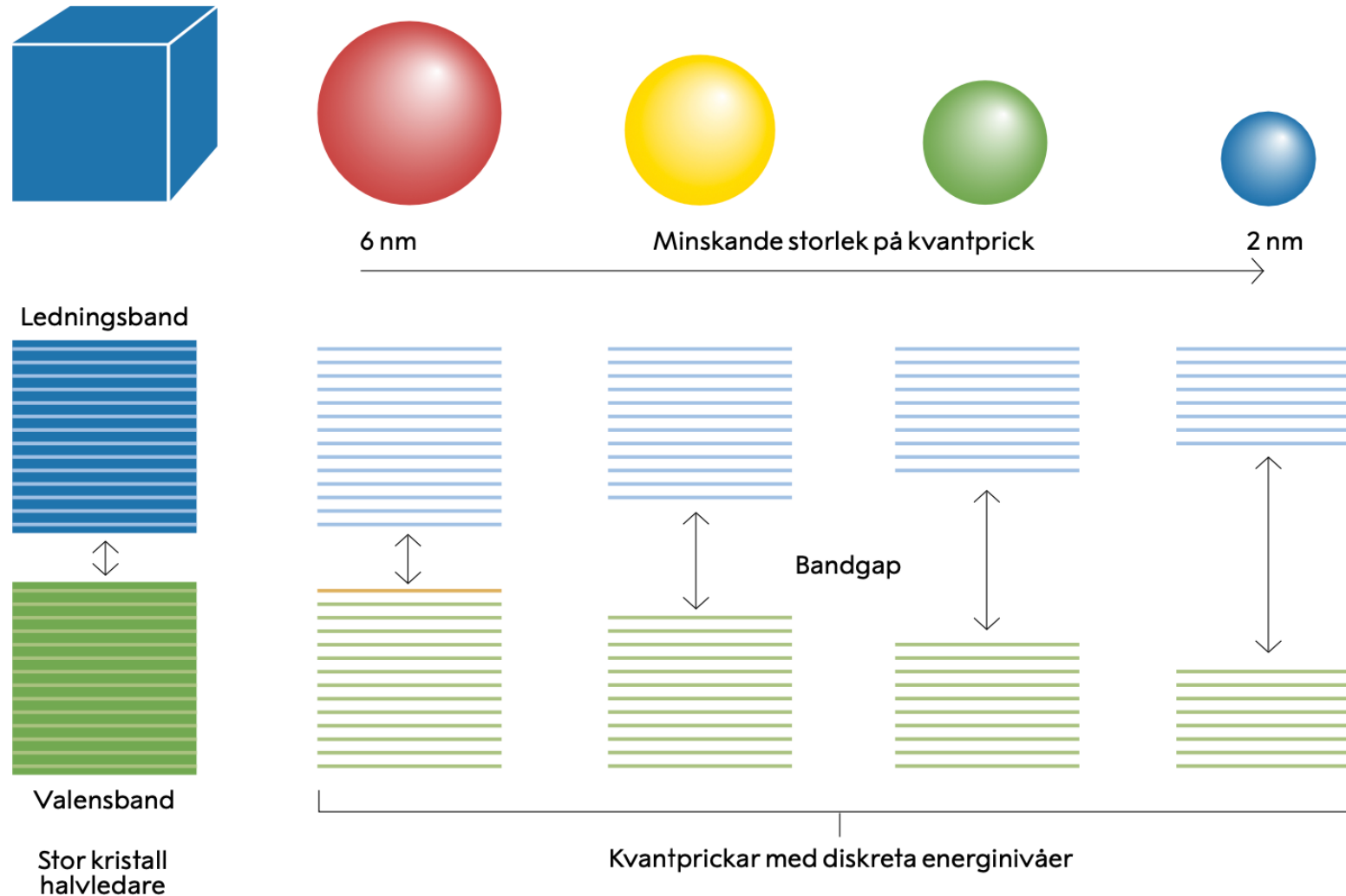

Materiens elektroniska struktur

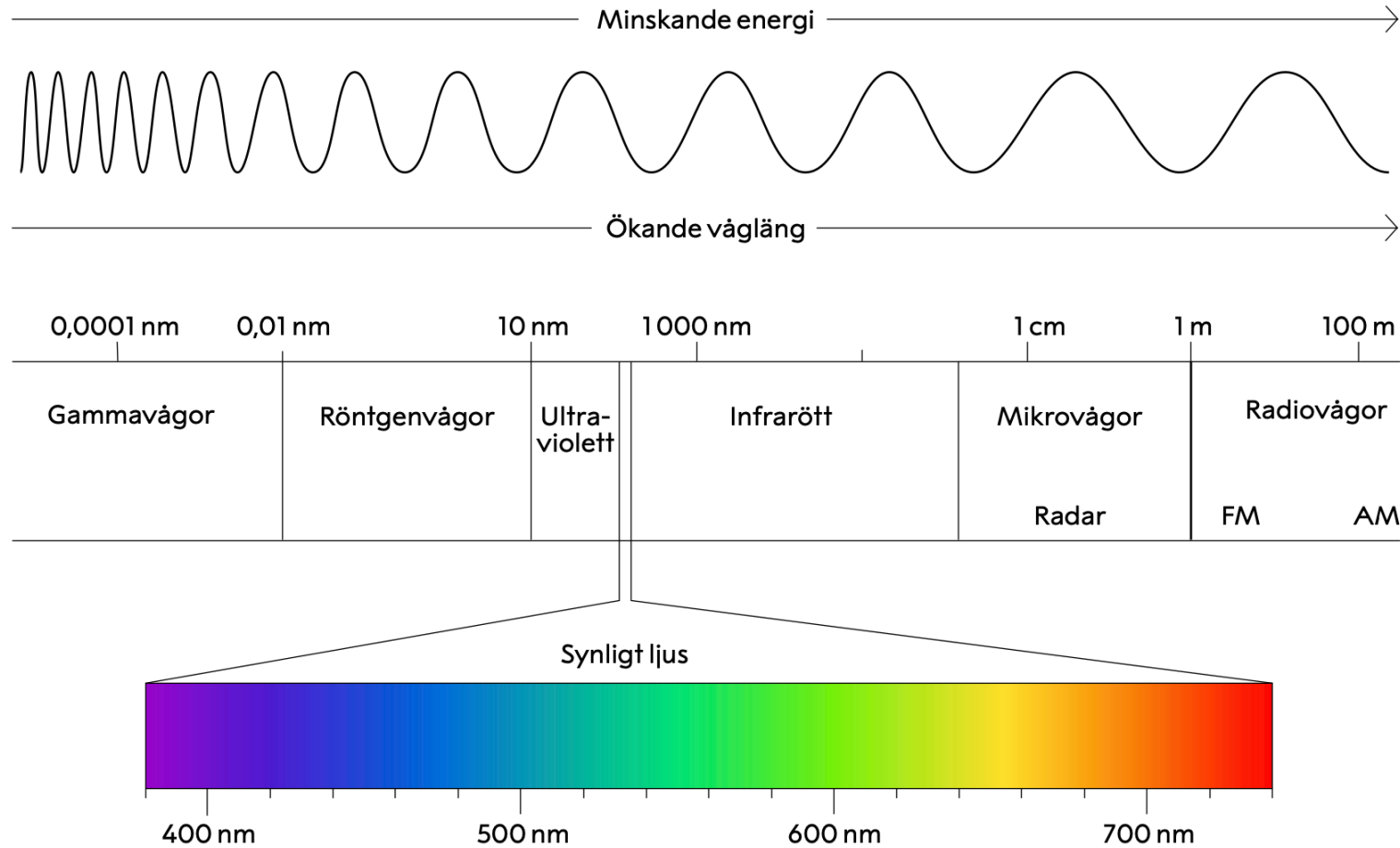
- kristaller

Elektroner i kvantprickar - kvanttunnslutning

Det elektromagnetiska spektrumet

Fotoluminescens

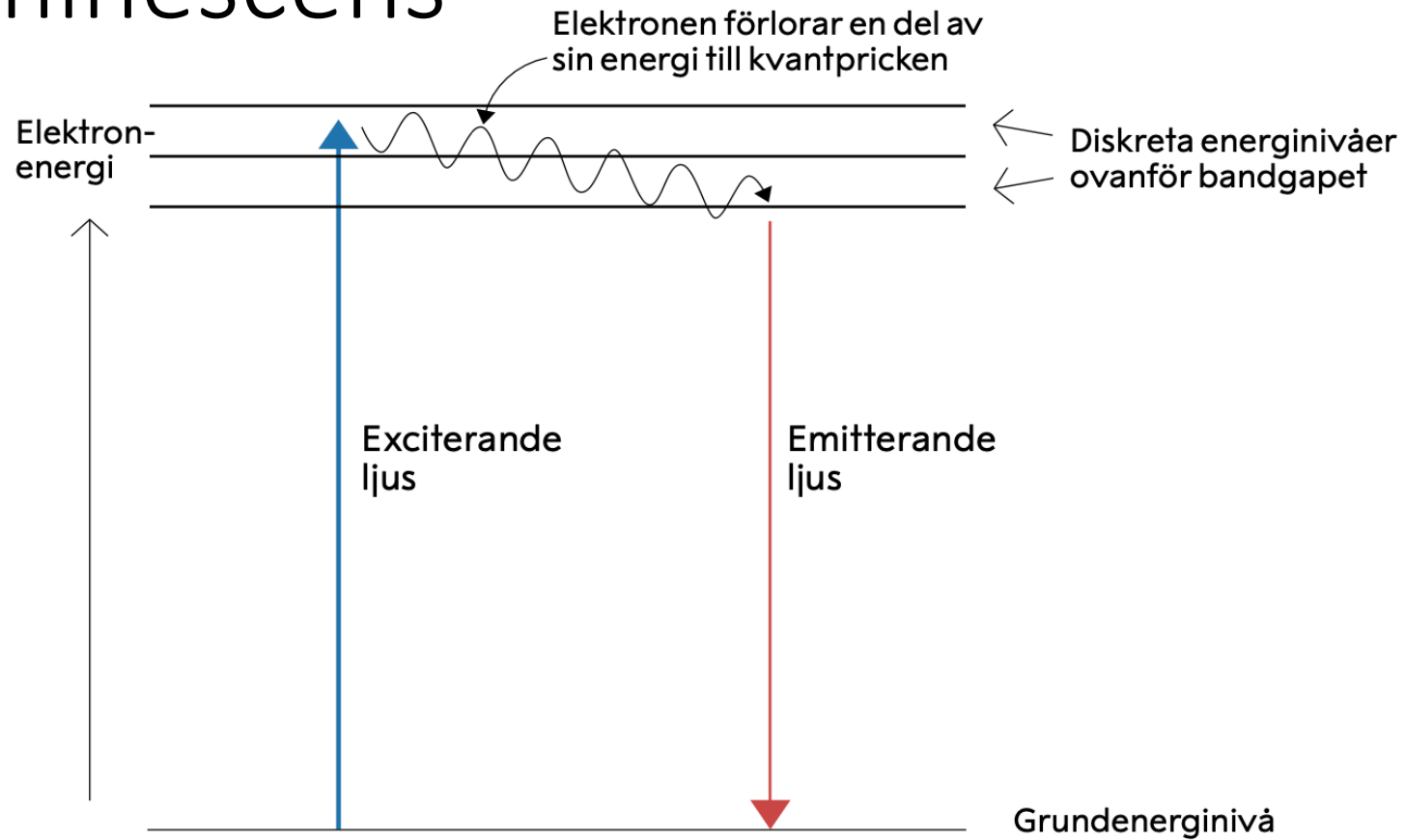
- fluorescens
- fosforescens

Källa: wikipedia

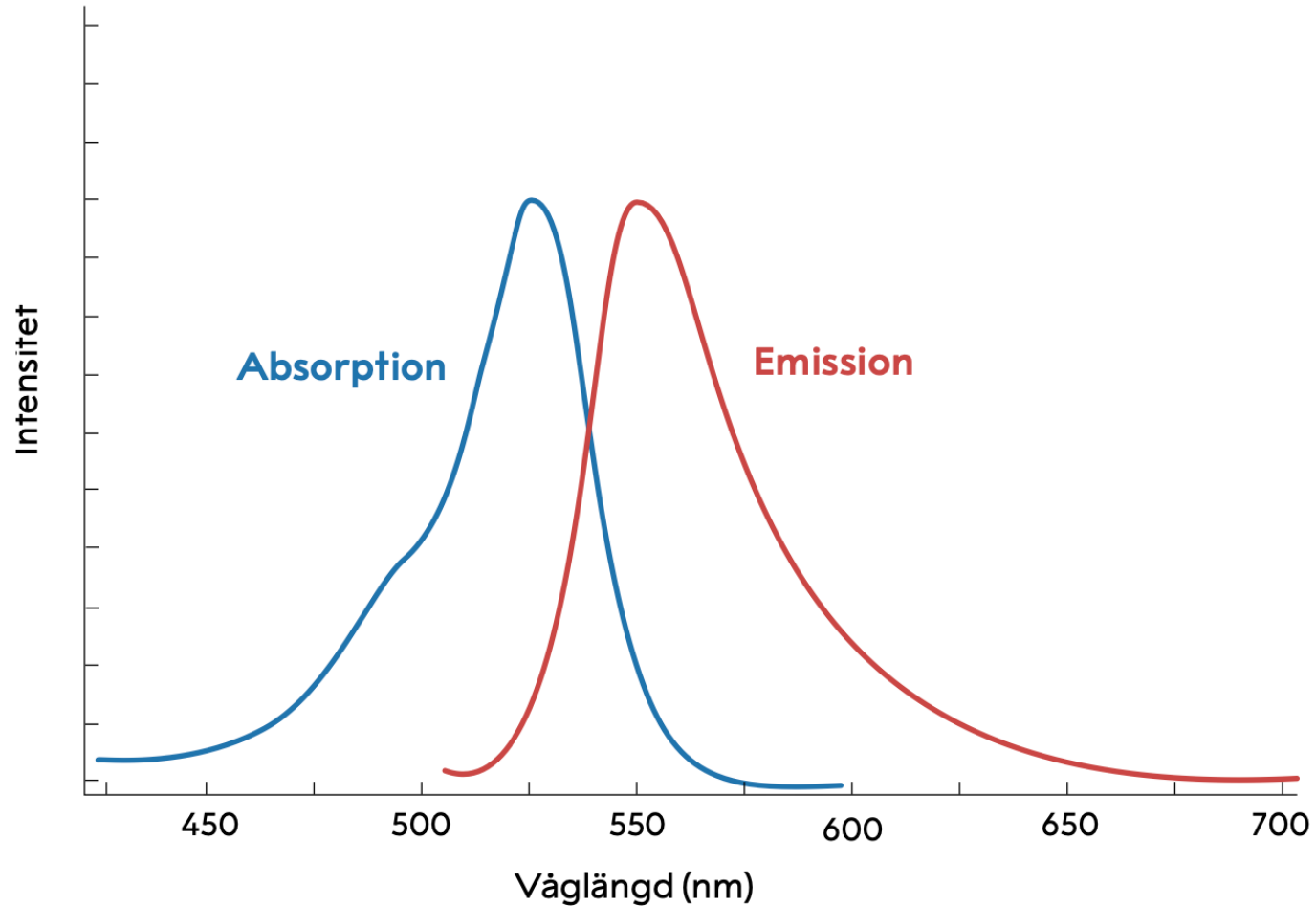

Fotoluminescens

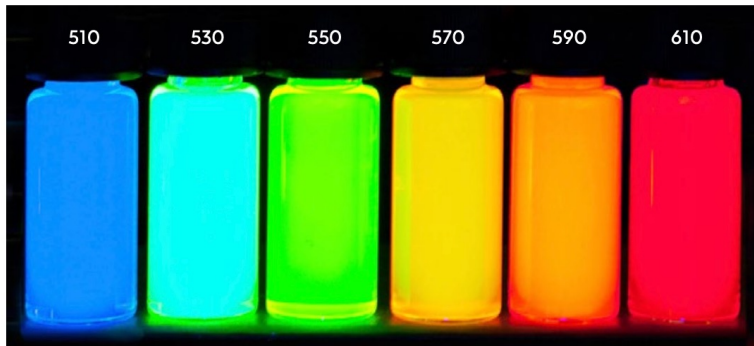
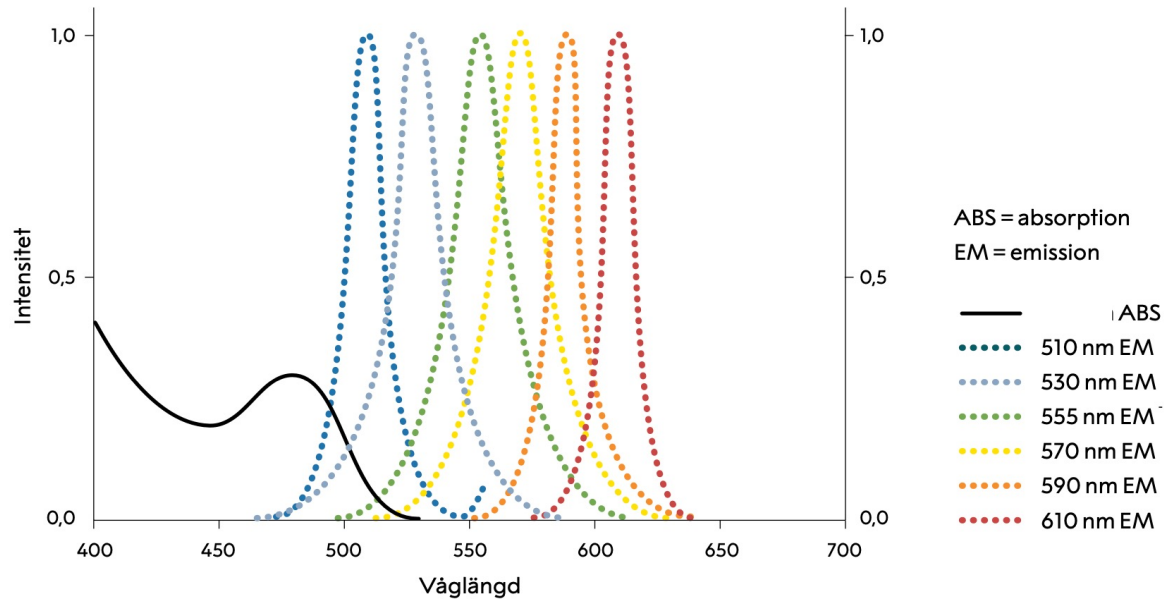
Processen med fotoluminescens i en kvantprick visar hur en elektron exciterad till en högre energinivå av blått ljus i ett senare skede emitterar rött ljus när elektronen återgår till sitt ursprungliga energitillstånd.

Fotoluminescens – fluorescerande molekyl

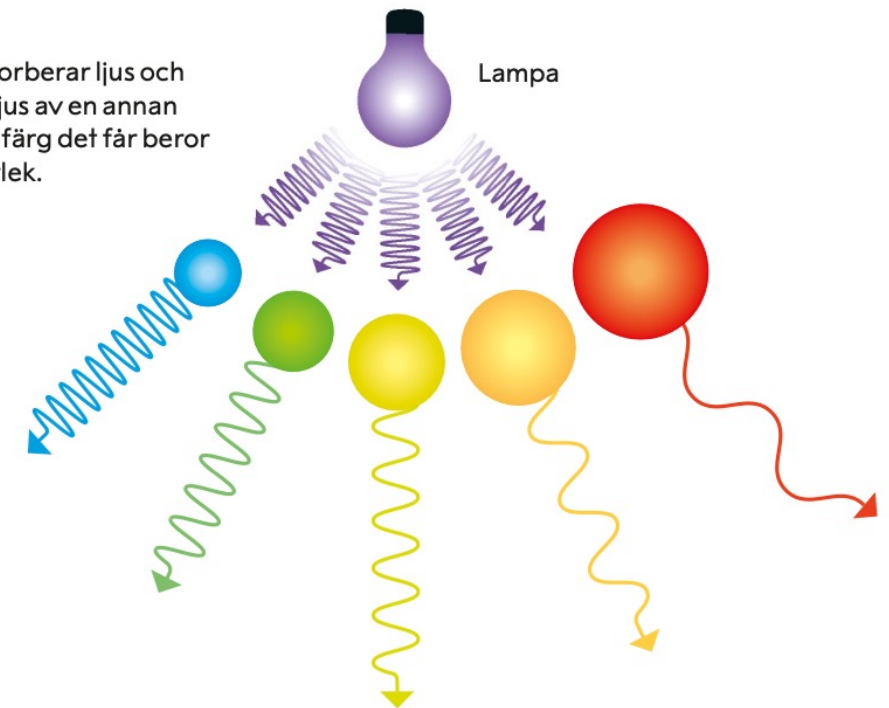

Intensitet av exciterande och emitterade ljus i en fluorescerande molekyl.

Fotoluminescens – kvantprick

Kvantprickar absorberar ljus och skickar sedan ut ljus av en annan våglängd. Vilken färg det får beror på partikelns storlek.

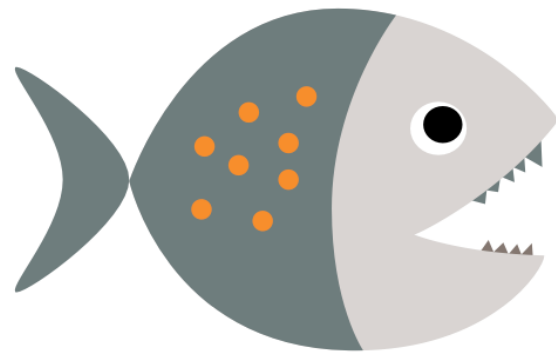
Kolkvantprickar

- Traditionella kvantprickar är uppbyggda av halvledare, t ex:
  - Kadmiumselenid (CdSe), indiumarsenid (InAs) och blyulfid (PbS)
  - Innehåller tungmetaller
- Kolkvantprickar består nästan helt av kol
  - Mer miljövänlig och biokompatibel

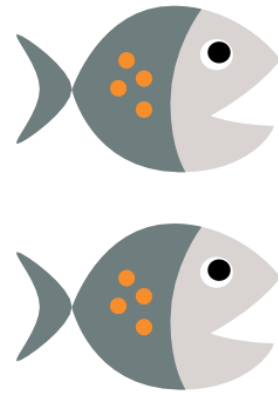

Detektion av tungmetaller med kolkvantprickar

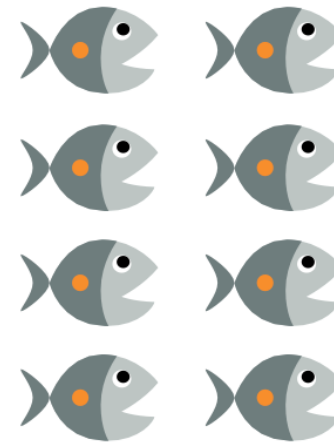
- Varför?
- Tungmetaller i vatten
  - Industriella processer, gruvdrift och jordbruk
  - Bioackumulering

Enheter gift:

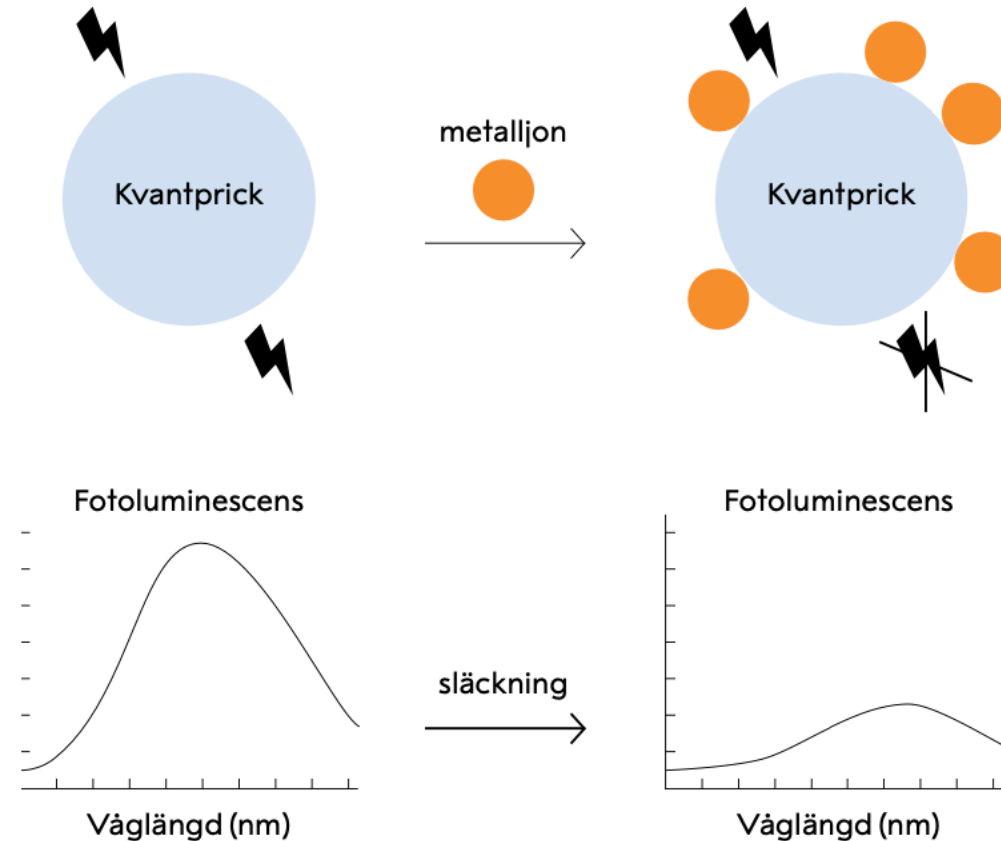
Enheter gift:

Enheter gift:

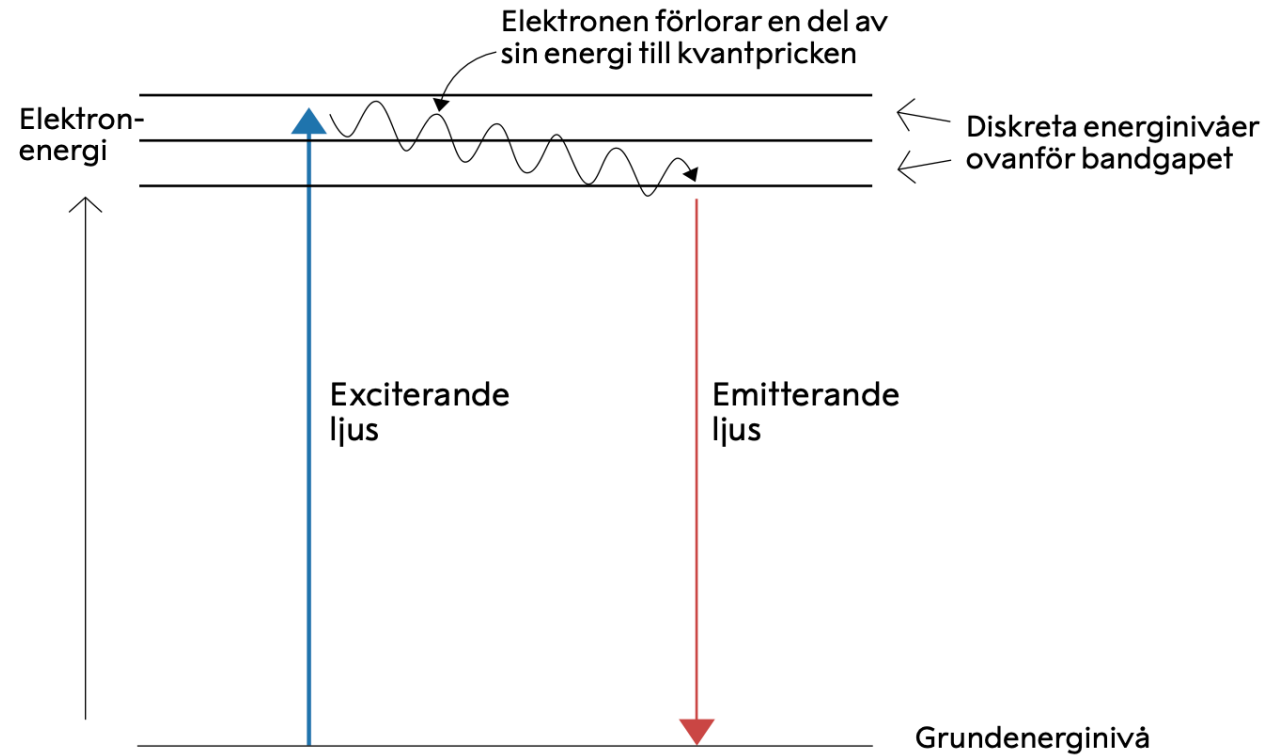
Detektion av tungmetaller med kolkvantprickar

fotoluminescenssläckning

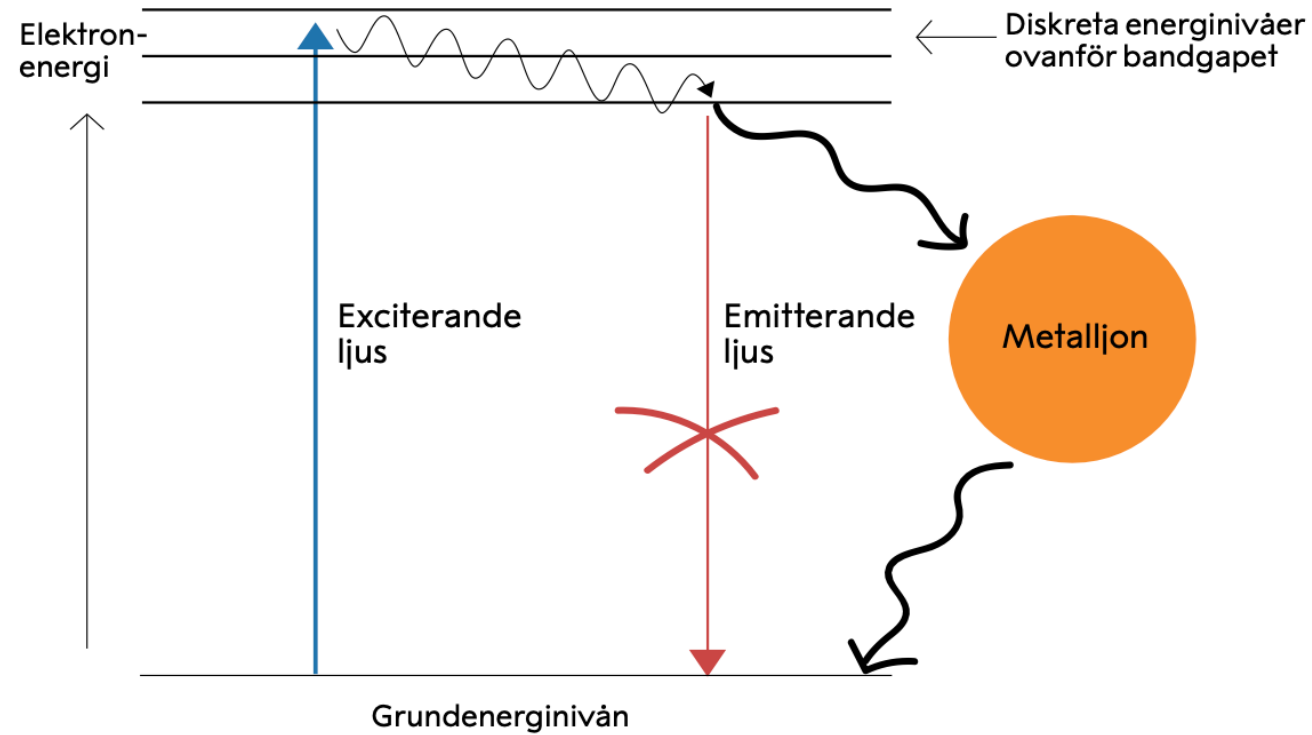

Fotoluminescenssläckning. När metalljoner binder sig till kvantpricken så minskar fotoluminescensen.

Fotoluminescenssläckning

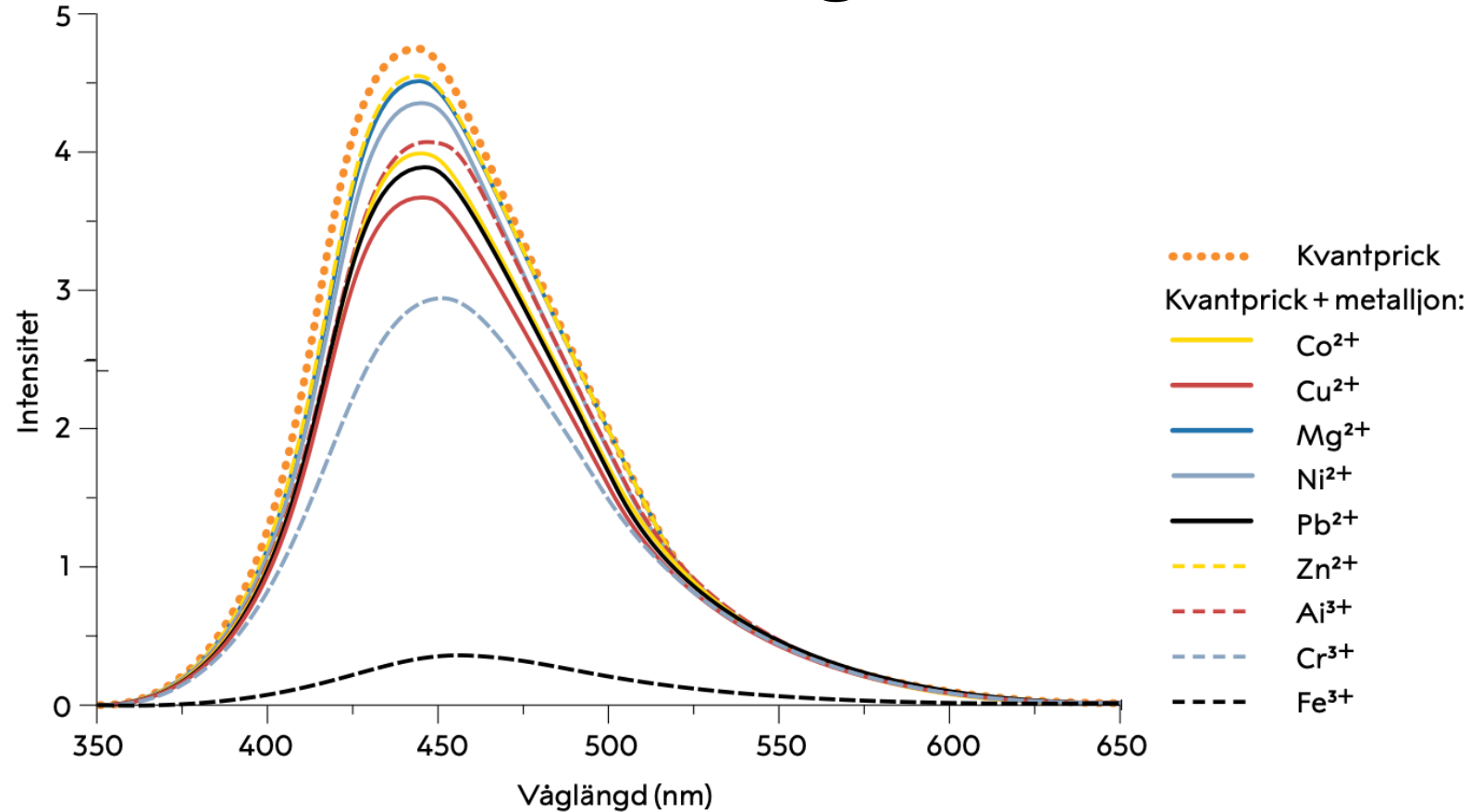

Fotoluminescenssläckning

Energidiagram för fotoluminescenssläckning. Istället för att emittera ljus, absorberas energin från den exciterade elektronen av metalljonen så att elektronen kan återgå till sin ursprungliga energinivå.

Fotoluminescenssläckning

En kurva över den fotoluminescerande släckningen av kolkvantprickar i närvaro av olika tungmetalljoner i en vattenlösning.

Tack

